

Az orvosi helyesírás alapelvei (2. rész)

Ludányi Zsófia, MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest

Az orvosi szakkifejezéseket – ahogy azt cikksorozatunk előző részében olvashattuk – írhatjuk latinosan és magyarul. A kifejezések azonban sokszor nem alakjukban (tehát toldalékok nélkül), hanem valamilyen toldalékkal (képzővel, jellel, raggal) ellátva fordulnak elő. A toldalékolt alakok helyesírása nem okoz gondot, amennyiben a kiejtés szerinti (magyaros) írásmódot választjuk. Ám ha a szakkifejezéseket az eredeti görög/latin írásmóddal írjuk, a toldalékok kapcsolása már korántsem magától értetődő.

Az idegenes helyesírású szavakhoz kapcsolhatunk magyar, illetve idegen (latin) toldalékot.

Idegenes írásmódú szó + magyar toldalék

Az önálló idegen szavakhoz (pl. *epithelium*, *polyposis*) a toldalékokat pontosan úgy kapcsoljuk, mint bármely más magyar szóhoz: közvetlenül, kötőjel nélkül (*epitheliumot*, *polyposist*, nem pedig: **epithelium-ot*, **polyposis-t*).

Fontos, hogy amikor egy idegenes írásmódú szó rövid magánhangzóra végződik, a toldalék kapcsolásakor a magánhangzó megnyúlik: *apnoe*, *apnoét*, *apnoés*; *ischaemia*, *ischaemiás*; *obstructio*, *obstructiót* stb.

Bizonyos esetekben azonban a toldalék kizárólag kötőjellel kapcsolható az idegenes írásmódú szóhoz. Ezek a következők:

1. Az idegenesen írt szó végén hangérték nélküli (ún. néma) betű van. Például: *clearance* (kiejtve kb. [klírens], [klíröns]), *stroke* [sztrók]. A toldalékolt alakok helyes írásmódja: *clearance-e*, *clearance-t*; *stroke-ja*, *stroke-ot*.

2. Az idegenesen írt szó utolsó kiejtett hangját a magyar írásrendszerben szokatlan, bonyolult betűkapcsolat jelöli. Például: *renversée*, *renversée-t*; *dispensaire*, *dispensaire-rel*. Az, hogy a magyarban mi számít szokatlan, bonyolult betűkapcsolatnak, nem feltétlenül egyértelmű. Az

Osiris *Helyesírás* például a latinban gyakori *ae* betűcsoporthoz közvetlenül kapcsolni javasolja a toldalékot. (Ámbátor ez a betűkapcsolat önálló szavak végén nem szokott előfordulni, inkább csak több tagból álló kifejezésekben.) Hasonlóan a következőknél is kötőjel nélküli kapcsolást javasol az Osiris *Helyesírás*: *ee*, *ii*, *oo*, *ou*, *sch*, *sh*, *th*.

Azonban nem csupán önálló szavakat, hanem két vagy több szóból álló, idegenesen írt kifejezéseket is toldalékolhatunk. Ezekre ugyanazok a szabályok érvényesek, mint amelyekről korábban már szó volt: *cor pulmonaléban* (megnyúlik a szóvégi *e*), *altération cavitaire-t* (a néma betű miatt kötőjellel kapcsoljuk a toldalékot). A korábban már említett *ae* betűkapcsolat annyiból kivételes, hogy bár a magyarban nem fordul elő, a toldalékot – az Osiris *Helyesírás* ajánlásához igazodva – közvetlenül kapcsoljuk hozzá: *ruptura aortae* → *ruptura aortaet*. Az *ae* hangkapcsolat kiejtve hosszú, a hosszúságot azonban írásban nem jelöljük.

Idegenes írásmódú szó + idegen toldalék (latin eredetű képző)

Ebben az esetben arra kell gondolni, amikor bizonyos latin szavakhoz latin képzőket kapcsolunk. A latin képzők közül a leggyakoribbakat vizsgáljuk, ezek a következők: *-alis*, *-aris* ~ *-ális*, *-áris* (*vasculum* → *vascularis*, *cellula* → *cellularis/celluláris*); illetve *-icus/-ikus* (*cysta* → *cysticus*, *ciklus* → *ciklikus*).

Az *-alis*, *-aris* ~ *-ális*, *-áris* képzős szóalakok esetében az *Orvosi helyesírási szótár* többnyire mindkét formát feltünteti (vagylagos írásmódú szavak, lásd jelen cikk első részében). Példák: *laringeális* / *laryngeális*, *dentalis* / *dentális*; *endocellularis* / *endocelluláris*. Léteznek azonban olyan alakok, ahol csak a latin formát ajánlja a szótár: *vascularis* (nem elfogadható a **vasculáris*,

**vaszkuláris* alak), *mesenchymalis*. Ha nincs lehetőség a szótárban ellenőrizni a kérdéses alakot, avagy nem szerepel a szótárban, az ajánlott eljárás a következő: ha az adott szó tövét idegenesen írjuk (*laryng-*, *vascul-*, *mesenchym-*), csakis idegenesen írt formában kapcsolható hozzá a képző (tehát csak *-aris*, *-alis*). Az ékezetes, magyaros forma ilyenkor nem használható, mivel hibrid írásmódú alak jönne létre. Abban az esetben, ha a szótó írásmódjáról nem dönthető el, hogy latinus vagy magyaros (kiejtés szerinti), mivel a két alak egybeesik (például a *dent-*, *endocellul-*), akkor mindkét alakú képző hozzáilleszhető. Természetesen ha a szótövet magyarosan írjuk (*laring-*, nem pedig *laryng-*), akkor csakis az ékezetes, magyaros képző illeszhető hozzá (*laringeális*, nem pedig **laringealis*).

Ugyanez az eljárás az *-icus* ~ *-ikus* képzők esetén. Latinus alakú szótóhoz csak latinus formában kapcsolható a képző (*cysticus*), magyaros alakú szótóhoz csak magyaros formában (*cisztikus*). Abban az esetben, ha a szóalakról nem dönthető el, hogy idegenes vagy magyaros írásmódúnak számít-e, mivel a kettő egybeesik, mindkét alakú képző megengedett: *metabolicus* / *metabolikus*. ■

Felhasznált irodalom

1. Fábián Pál – Magasi Péter (főszerk.) 1992. Orvosi helyesírási szótár. Akadémiai Kiadó – Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár, Budapest.
2. Laczkó Krisztina – Mártonfi Attila (szerk.) 2004. Helyesírás. Osiris Kiadó, Budapest.